

EN GÆLDSORDNING FOR LANDBRUGET.¹⁾

Af Jørgen Pedersen.

I. Formaalet.

Jeg gaar ud fra, at der hersker Enighed om:

1. At Tvangsauktioner eller andre Former for ufrivilligt Ejerskifte, som ikke er begrundet i Besidderens manglende Kvalifikationer til at drive Ejendommen, men udelukkende skyldes det store Prisfald paa Landbrugsprodukter, bør hindres. Dette bør ske ikke alene af Hensyn til den paagældende Brugers og hans Families eller Kreditors Velfærd, men i lige saa høj Grad af Hensyn til Landets Økonomi, der ikke er tjent med de Forstyrrelser i Bedriften, som tvungne Ejerskifter eller stadige Forhandlinger med Kreditorerne fremkalder.

2. At det ikke i Øjeblikket er muligt klart at bedømme, hvorledes Prisforholdene og dermed Landbrugets Forrentningsmuligheder vil stille sig i de kommende Aar, og at Tiden derfor ikke er inde til i Almindelighed at foretage en endelig Opgørelse af Forholdet mellem Debitor og Kreditor, men at en Udskydelse, der intet foregriber med Hensyn til Fremtiden, i Reglen bør tilstræbes.

3. At de Foranstaltninger, som er nødvendige til Opnaaelsen af dette Maal, ikke maa være af en saadan Karakter, at anden Erhvervsvirksomhed bringes til Standsning, hæmmes eller forstyrres. Hvis dette sidste skulde ske, vilde man nemlig samfundsøkonomisk set være kommet fra Dynen og i Halmen, idet Landbrugsvirksomheden jo dog sædvanlig ikke gaar istaa paa Grund af manglende Rentabilitet eller svigtende Indtægt hos Brugeren, men dette i langt højere Grad er Tilfældet indenfor andre Erhverv.

¹⁾ Nærværende Afhandling er en Betænkning angaaende en Gældsordning for Landbruget, som Dr. polit. Jørgen Pedersen har afgivet til den af Landbrugsministeriet nedsatte Landbokommission.

II. Midlerne.

Ved Overvejelse af de Midler, man kan tage i Brug til Opnaelse af det omtalte Formaal, ligger det lige for Haanden, at der paa en eller anden Maade midlertidig — og i visse Tilfælde maaske for bestandig — bør ske en Nedsættelse af Landbrugernes Ydelser til Kreditorerne, i de Tilfælde, hvor han i Øjeblikket er ude af Stand til at betale fuldt ud. Endvidere vil det aabenbart være nødvendigt, at de Kreditorer, der rammes af den nævnte Foranstaltning, faar Adgang til at skaffe sig Midler paa anden Maade.

„Solvente“ og „insolvente“ Landmænd.

Ud fra den Betragtning, at lovmæssigt Indgreb i Forholdet mellem Debitor og Kreditor vilde være langt alvorligere for den sidste, saafremt han ved Ejendommens Realisation kunde faa sit Tilgodehavende, vil det være hensigtsmæssigt at sondre mellem solvente og insolvente Landmænd.

Solvent regnes den Landmand at være, hvis Gæld ikke overstiger Handelsværdien af hans Ejendele. Da Priserne for Ejendomme, solgt i almindelig fri Handel, gennemsnitlig ligger over Ejendomsskylden + Værdien af Besætning og Inventar, og da Arbejdet med hver enkelt Ejendoms omhyggelige Vurdering formentlig vil være uoverkommelig, vil det være praktisk, at Ejendommens Værdi sættes lig Ejendomsskylden — idet denne dog, saafremt den skønnes ganske urimelig, bør kunne forhøjes eller nedsættes med 10 pCt. — + Værdien af Besætning og Inventar. Landbrugere, hvis Gæld overstiger deres Aktiver saaledes beregnet, regnes for insolvente.

a. Solvente Landbrugere.

Der gives Kreditorerne, hvad enten disse er Institutioner eller Personer, Adgang til at yde Henstand med Terminsydelserne, herunder Afdrag, for ialt 3 Terminer, uden at Fortrinsret i Pantet for Renterestancer fortabes.

Saafremt en Panthaver nægter at imødekomme Begæring om Henstand, henvender Skyldneren sig til et i Jurisdiktionen nedsat sagkyndigt Udvalg, der gør Indstilling til Fogeden, som afsiger Kendelse om, hvorvidt Henstanden skal ydes. Henstand kan kun nægtes, hvis Ansøgeren har vist forsømmelig Adfærd ved Ejendommens Drift eller er i Besiddelse af Midler til Betaling af de paagældende Ydelser. Hvis det ikke er paakrævet at yde Henstand for samtlige Panthaveres Terminsydelser, skal

Henstand ydes af den eller de Panthavere, hvis Fordring ligger nærmest ved Værdigrænsen. Betalingen af Restancerne fordeles over et vist nærmere fastsat Antal Terminer.

For løs Gæld indenfor Værdigrænsen er Brugeren forpligtet til at give Pant i Ejendommen efter de øvrige Behæftelser, og saadan Gæld behandles derefter som anden Pantegæld, dog saaledes, at denne Gæld efter et Aars Afdragsfrihed tilbagebetales efter Overenskomst. Kreditor skal dog ikke kunne forlange Beløbet tilbagebetalt over en kortere Periode end 4 Terminer.

b. Insolvente Landbrugere.

Den Gæld, som ligger inden for Værdigrænsen, behandles som under (a).

Angaaende den øvrige Gæld skal Debitor henvende sig til det under (a) nævnte Udvalg, der sammen med Skyldneren udarbejder et Akkordforslag. Saafremt Akkord i Henhold til den gældende Akkordlaanelov inden en nærmere angivet kortere Frist ikke opnaas, kan Udvalget, hvis Skyldneren er kvalificeret til at drive Ejendommen, bestemme, at Skyldneren er fritaget for at betale Renter af de paagældende Gældsbeløb i et Tidsrum paa indtil to Aar, og at der i samme Tidsrum skal ske Udsættelse med de i Skylddokumentet fastsatte Afdrag.

Hvis Skyldneren efter Udløbet af de to Aar paany erklærer sig ude af Stand til at betale, tages Sagen atter op, Akkord uden Statslaan forsøges, og saafremt Akkord ikke opnaas, fastsætter Fogeden paa Grundlag af Udvalgets Indstilling, i hvilket Omfang Skyldnerens Forpligtelser skal træde i Kraft, idet de pantesikrede Kreditorer behandles efter deres Sikkerheds Rangforordning, mens løs Gæld (herunder tinglæste Udlægsforretninger) behandles under eet.

Senest 5 Aar efter Ordningens Indtræden skal Forholdet dog afvikles. Hvis der ikke kan opnaas en mindelig Ordning mellem Parterne, afgør Udvalget, hvilken Del af Gælden der skal staa ved Magt, samt hvorledes den skal afdrages. Resten af Gælden bortfalder.

Henstand og Betalingsfritagelse vedrørende Gæld saavel inden- som udenfor Værdigrænsen bortfalder ved Ejerskifte.

c. Andre Bestemmelser.

1. Kautionsforpligtelser indgaaet for Gæld, der berøres af ovennævnte Regler, gøres hvilende, indtil Fritagelse eller Henstand ophører, saafremt Kautionisterne ikke selv ønsker at af-

vikle Forholdet. Hvis en Kautionsist væsentlig forringer sit Bo, maa Kreditor være berettiget til at kræve Kautionsforpligtelsen opfyldt straks. Ved Henstandsordningens Ophør indtræder Kautionsforpligtelserne i fuldt Omfang, altsaa ogsaa omfattende de Renter, som skulde være betalt indenfor det paagældende Tidsrum.

2. Der maa indføres saadanne Regler om Gælds Opsigelse, at de ovennævnte Foranstaltninger ikke gøres illusoriske.

d. Oprettelse af et Likviditetsfond.

1. Under Kongeriget Danmarks Hypotekbank oprettes et Fond, kaldet „Likviditetsfondet“, som efter Begæring yder de i næste Stykke omhandlede Laan.

Midlerne tilvejebringes ved Laan i Nationalbanken.

De af Fondet ydede Laan forrentes med $\frac{1}{4}$ Procent over den i Laaneøjeblikket af Nationalbanken noterede Rente for Lombardlaan. Laanene tilbagebetales Fondet i samme Omfang som de Restancer, til hvis Dækning de er stiftet, indgaar, saafremt Laantageren ikke foretrækker at tilbagebetale forinden.

2. Sparekasser, Banker og andre Institutioner eller private Personer, der paa Grund af de i det foregaaende omhandlede Foranstaltninger kommer i økonomiske Vanskeligheder, kan ansøge om Laan af det i foregaaende Stykke omhandlede Laanefond. Laan skal ydes, saafremt Fondets Ledelse skønner, at en hel eller delvis Standsning af de paagældende Institutioners eller Personers Betalinger vil betyde Forstyrrelse i nogen normal og socialt berettiget økonomisk Virksomhed. Laanet ydes mod Fortrinsret i Laantagerens samlede Aktivmasse.

3. Da Nationalbanken ejes af et privat Aktieselskab, maa Staten bære de Tab, „Likviditetsfondet“s Udlaansvirksomhed medfører. Da Laanene ydes mod Sikkerhed i Laantagerens hele Aktivmasse, vil der dog ikke blive noget Tab i de Tilfælde, hvor Laanene ydes til Institutioner. Derimod er det vel ikke udelukket, at Tab kan indtræde, hvor Udlaanene sker til Private, men da Laan ogsaa der ydes med „Massekravsret“, vil Tabet næppe heller her blive synderlig stort. Det er jo ogsaa en Betingelse, at Laan kun skal ydes, hvor Laanerens Likviditetsvanskeligheder skyldes Gældsordningen; heraf følger, at en Kreditor, hvis Fordring ogsaa uden Gældsordningen vilde være ganske uerholdelig, ikke vil kunne paaregne Laan.

Da Fondets Udlaan til Private vil kræve langt større Ekspedi-

tionsarbejde og speciel Sagkundskab end Laan til Institutioner, vilde det maaske være hensigtsmæssigt, om disse Laan administreredes af en særlig dertil udnævnt Bestyrelse.

Motivering af foranstaaende Plan.

1. Om Værdigrænsen.

Det er blevet hævdet, at dersom man vil sanere Landmændenes Gældsforhold, nytter det ikke at blive staaende ved „Handelsværdien“ og navnlig ikke ved Ejendomsskyldværdien, der ikke kan antages at svare til den enkelte Ejendoms Værdi, men højst til Ejendommenes Gennemsnitsværdi. Nej, man maatte finde, hvad hver enkelt Ejendom i Øjeblikket kunde forrente, og den resterende Gæld burde behandles som faldende udenfor Værdierne. Det har saa været antydnet, at man kunde lade Forrentning indtræde efter et af Det landøkonomiske Driftsbureau udarbejdet Indeks over Forrentningsevnen.

Hertil skal jeg bemærke for det første, at den nuværende Forrentningsevne, naar der skal levnes Brugeren normal Indtægt, gennemgaaende er under 0, men ingen vil derfor mene, at de paagældende Ejendommers Handelsværdi ogsaa er 0. En Ejendoms Handelsværdi beror ikke paa dens øjeblikkelige Forrentningsevne, men paa dens gennemsnitlige Forrentningsevne i en normalt dygtig Brugers Haand, og ingen kyndig kan være i Tvivl om, at det i Fremtiden vil blive muligt at forrente en vis Ejendomsværdi. Hvor stor denne Værdi vil blive, kan man ikke forudsige, men saafremt den nuværende Driftsform skal opretholdes, maa der skabes Mulighed for at forrente Anskaffelsesværdien af Bygninger og Driftsmateriel, inclusive Besætning, for hvis saadan Forrentning ikke kan opnaas, vil disse Ting efterhaanden smuldre bort. Kan Forrentningsevnen ikke indtræde paa anden Maade, saa vil den efterhaanden indtræde derved, at andre Priser i Samfundet og dermed Landbrugets Omkostninger bringes mere i Harmoni med Priserne paa Landbrugsprodukter. Saalænge endvidere Jordens Dyrkning her i Landet skal opretholdes i det nuværende Omfang, vil Jorden ogsaa have en Værdi, svarende til dens Udbytteevne udover den daarligste Jord, som er i Brug, minus den kapitaliserede eventuelle Forskel, der er i Beskatningen pr. Arealenhed. Dertil kommer yderligere, at Besætningsværdierne i Øjeblikket er saa lave, at der kun kan ventes Stigning, og denne Stigning vil yderligere bringe Ejendommens Værdi op. Naar endvidere tages i Betragtning, at der allerede er indtraadt en meget væ-

sentlig Bedring af Flæskepriserne og derigennem af den Pris, Landmændene faar for deres Korn, at en Ophævelse eller Formindskelse af Arbejdsløsheden hjemme og ude erfaringsmæssigt medfører stigende Priser paa Smør, Kød og Æg, og at en saadan Formindskelse af Arbejdsløsheden dog formentlig før eller senere vil indtræde, saa synes det mig, at der er ringe Anledning til at vente yderligere Fald i Ejendomspriserne, og da disse ligger over Ejendomsskyldværdien, vil der ikke være noget galt i af praktiske Grunde at operere med denne Værdi.

Der er ogsaa en anden Grund til, at jeg mener, at de nuværende Ejendomsværdier vil holde. Skulde man nemlig længere ned, maatte en meget drastisk Reduktion af Omkostningsniveauet, Lønninger, Takster og andre faste Dele af Prissystemet finde Sted. En saadan Reduktion anser jeg for praktisk talt umulig at gennemføre i et Land, hvis Møntsystem er løstrevet fra Guldet. Modstanden mod Reduktion af de nævnte faste Dele af Prissystemet vil under saadanne Forhold være saa stærk, at den vil fremtvinge Foranstaltninger, som holder Værdierne nogenlunde oppe.

Skulde min Formodning herom slaa Fejl, vil det imidlertid blot betyde, at en større Gældsnedskrivning maa finde Sted ved den endelige Opgørelse, og at Kasseobligationsejerne eller andre Kreditorer maa tage et Tab; derimod betyder det ikke, at de Laan, der er ydet mod Massekrav, kommer i Fare.

For det andet skal jeg bemærke, at dersom man gik over til at lade Forrentningen af den Gæld, som ligger udover den nuværende Forrentningsværdi, foregaa efter et Konjunkturindeks uden at opsummere det manglende Rentebeløb til senere Betaling, saa vilde dette jo være ensbetydende med, at Kreditorerne maatte finde sig i at tage Tabet under de daarlige Konjunkturer, men ikke fik noget af Gevinsten under gode Prisforhold. Dette vilde utvivlsomt i høj Grad vanskeliggøre Optagelse af Laan i Fremtiden. En saadan Ordning kunde man forsvare at indføre for den Gæld, som ligger udover Ejendommens sandsynlige fremtidige Værdi, for her er Udsigten til, at Kreditor kan blive fyldestgjort, ringe, og der er slet ingen Udsigt til, at Konjunkturerne skulde blive saa gode, at Brugeren vilde kunne nyde en uberettiget Fordel af en Konjunkturstigning, selv om disse Principer gennemførtes.

Af disse Grunde mener jeg, at der bør skelnes mellem solvente og insolvente Landmænd, og at Ejendomsskylden med en mindre Justering nogenlunde kan repræsentere Handelsværdien.

2. Henstand med Renter indenfor Værdigrænsen.

Jeg gaar ud fra, at med Undtagelse af enkelte private Kreditorer, der maatte være interesserede i at komme i billig Besiddelse af den paagældende Ejendom, vil Kreditorer, der har Sikkerhed indenfor Værdigrænsen, frivillig yde Debitor tre Terminers Henstand, naar de har Sikkerhed for at kunne laane Beløbet i „Likviditetsfondet“. De Tvangsforholdsregler, som omtales i Planen, vil derfor kun i Undtagelsestilfælde blive taget i Brug. En saadan Sikkerhed for at kunne opnaa Laan vil imidlertid foreligge, naar det paalægges Banken med statsgaranterede Obligationer som Sikkerhed at yde det fornødne Beløb til „Likviditetsfondet“, hvis Bestyrelse er ansvarlig for, at Laanene ydes, hvor det er nødvendigt under Hensyn til Formaålet.

Den Ordning, som blev indført ved den saakaldte Henstandslov, hvorefter Nationalbanken stillede i Udsigt, at den vilde belaae de enkelte Henstandsbeviser, er upraktisk og lidet betryggende for Kreditinstitutionerne. Det bør være en anden Institution, der bevilger Laanene, og de bør — som her foreslaet — ikke ydes mod Sikkerhed i det omtalte Henstandsbevis, men til Supplering af Kreditinstitutionernes Reservefond og mod Sikkerhed i Institutionens hele Aktivmasse. Nogen Opfordring for Kreditinstitutionerne til at optage større Laan end nødvendigt foreligger ikke, og „Likviditetsfondet“s Ledelse vil iøvrigt kunne bremse en saadan Tendens, hvis den skulde vise sig at være tilstede.

Angaaende den „løse“ Gæld inden for Værdigrænsen skal gøres følgende Bemærkninger: Det vil her sædvanlig dreje sig om Brugernes normale Varekredit, men det er sandsynligt, at denne i Løbet af det sidste Par Aar i en Del Tilfælde er vokset meget stærkt, og at Kreditor kræver den reduceret eller ganske likvideret. I mange Tilfælde vil det muligvis være saaledes, at Skyldneren vil blive istand til at betale, naar han faar Henstand med Renter af Pantegælden, men i Almindelighed kan man ikke forlange, at en Panthaver skal give Afkald til Fordel for en Fordring med ringere Sikkerhed. En saadan Fordrings Eksistens vil da i givet Tilfælde kunne hindre en Ordning af Gældsforholdene, og det vil derfor være nødvendigt at inddrage ogsaa saadanne Fordringer under Henstandsordningen.

I Betragtning af, at det drejer sig om Driftskredit, kan man imidlertid ikke vente, at Fordringshaveren skal være indstillet paa at lade Fordringen overgaa til en fast Prioritet; han har tværtimod et rimeligt Krav paa, at den likvideres snarest mu-

ligt. Jeg har dog ment, at der maatte være et Aars Afdragsfrihed, og at Afviklingen derefter, hvis Kreditor ønsker det, skal ske meget hurtigt, men der er vel adskillig Grund til at antage, at Forholdene i Løbet af et Aar har trukket sig saa meget i Lave, at den solvente Skyldner vil kunne opnaa et fast Laan, saafremt han ikke paa anden Maade kan afvikle Gælden.

Forholdet mildnes stærkt for Kreditor derved, at han kan faa Adgang til at laane af „Likviditetsfondet“.

3. Gælden uden for Værdigrænsen.

Det vil ses af Planen, at med Hensyn til denne Gæld er Tanken, at Akkord først skal forsøges efter den gældende Akkordlov, og at Henstand kun skal ydes, saafremt Akkordbestræbelserne glipper.

Det er blevet hævdet — og jeg har selv været tilbøjelig til at give denne Betragtning Ret — at Tiden ikke er inde til Akkord — navnlig ikke paa Grundlag af Ejendomsskyldværdi — idet Fremtidens Konjunkturforhold tegner sig saa usikre, at man ikke ved, om Landbrugerne vil blive istand til at klare sig efter en saadan Akkord; skulde man lave Akkord, maatte man skære betydelig længere ned, og dette vilde være ubilligt over for Kreditorerne, hvis Konjunkturerne bedrer sig, og en saadan Akkord kunde ikke ske ad Frivillighedens Vej; under den nuværende Ordning risikerer man, at Akkorden ikke holder, men at man senere maa forsøge en ny Akkord.

Denne Indvending taber imidlertid allerede noget i Berettigelse derved, at der efter den her foreslaede Ordning gives den paagældende Adgang til samtidig med, at Akkorden gennemføres, at faa Henstand med Terminsydelser af de Prioriteter, der ikke omfattes af Akkorden; han behøver da ikke at gaa istaa straks paa Grund af Mangel paa Driftskapital.

Argumentet om Usikkerheden med Hensyn til Muligheden af at forrente det tilbageblevne Gældsbeløb, Statens Akkordlaan indbefattet, er naturligvis rigtigt, men som nærmere begrundet foran, er det min Tro, at Ejendomsværdierne ikke vil synke væsentligt under den nuværende Ejendomsskyld, og Landbrugeren har jo altid en vis Margin i sit eget Forbrug til Forrentning af et noget højere Gældsbeløb, end hvad svarer til den almindelige Forrentningsværdi. Endelig er det vel uheldigt, at Staten taber de udlaante Penge, men nogen stor Kalamitet er det ikke.

Dertil kommer to Hensyn, som synes mig saare vægtige. Det ene er dette, at jo før hele Gældsforholdet gøres endelig

op, med desto større Lyst vil Brugeren arbejde paa at bringe sin Økonomi paa Fode; det er altsaa sandsynligvis bedst baade for Brugernes egen Økonomi og for Produktionen som Helhed, at en klar Opgørelse sker snarest. Det andet er, at det i mange Tilfælde drejer sig om Varegæld, og at en lille Dividende ofte vil være af større Værdi for de paagældende Leverandører end en større Fordring af meget tvivlsom Sikkerhed, og at man skylder disse Leverandører, der har forsynet Landmændene med Driftskredit, at de faar Valget mellem disse to Muligheder.

Af disse Grunde forekommer det mig rigtigst, at der tilbydes Kreditorerne Akkord, forinden Henstand dekretes. Der er dog et Punkt i den nugældende Akkordlaanelov, som snarest muligt bør ændres. Det er Bestemmelsen i Lov af 20. Nov. 1931 om Ændringer i Akkordlaaneloven § 3, hvorefter en vis Del af Akkorddividenden efter 5 Aars Forløb skal udbetales, saafremt Priserne paa Smør og Flæsk i Femaarsperioden ligger mindst 35 pCt. over Gennemsnittet af Noteringerne i 2det Halvaar 1931. Denne Bestemmelse er dels temmelig uklar, dels umulig at praktisere, idet en Stigning paa 35 pCt. ud fra de i det nævnte Halvaar herskende uhyre lave Priser ikke vil sætte Landbrugeren istand til at betale noget af den nævnte Gæld, medmindre et stærkt Fald i Produktionsomkostningerne indtræder. Endnu langt mindre vil han være istand til at betale en forholdsmæssig Del af Beløbet, hvis Stigningen er mindre end de 35 pCt.

Det vil ses af Planen, at medens der for den Gæld, som ligger inden for Værdigrænsen, er Tale om Henstand med Terminsydelser, er her Tale om Fritagelse for Betaling af Renter i 2 Aar. Dette er naturligvis en ret drastisk Bestemmelse, men jeg gaar ud fra, at Landbrugere, der har en saa stor Gældsbyrde, som her er Tale om, i Reglen ogsaa vil have Rente-restancer for Gæld inden for Værdigrænsen. Regner man, at en Landbruger skal afdrage og forrente disse samt betale de løbende Renter til Forfaldstid, vil det ikke kunne nytte yderligere at opsummere Renter af den Gæld, der ligger uden for Værdigrænsen; thi i saa Fald vilde han kun have ringe Udsigt til nogensinde at komme paa Fode; derfor foreslaas altsaa en midlertidig Fritagelse. Hvor de paagældende Laan er sikrede ved Kaution, maa Kautionisterne dog naturligvis efter Fritagelsesperiodens Ophør betale de Renter, som skulde være erlagt i Fritagelsesperioden, hvis de ikke foretrækker at betale dem efterhaanden, som de forfalder.

4. Likviditetsfondet.

Allerede i den saakaldte Henstandslov¹⁾ er man inde paa Tanken om et Likviditetsfond. Det Fond, der oprettes i Henhold til den nævnte Lovs § 13, udlaaner imidlertid kun til Private. Men under Forhandlingerne om Henstandsloven stillede Nationalbanken i Udsigt, at den vilde yde Støtte til Pengeinstituter ved at belaae de „Henstandsbeviser“, som udfærdigedes ved Ydelsen af Henstand. Det har allerede vist sig, at denne Ordning ikke virker tilfredsstillende, men hvad der interesserer os her er, at man i Principet var enig i, at de Institutioner, der ydede Henstand med Terminsydelser for Gæld indenfor Værdigrænsen, skulde sikres likvide Midler, saafremt deres Reserver ikke slog til.

Den her foreslaaede Ordning adskiller sig fra den allerede — paa Papiret — eksisterende dels derved, at det ikke er Nationalbanken, der yder Laanene, men Likviditetsfondets Ledelse, dels ved, at det ikke er de enkelte Henstandsbeviser, der belaaes, men Kreditinstitutionen, der optager et Laan mod Sikkerhed i sin hele Aktivmasse, og endelig derved, at Laan til Private ikke skal være begrænset til et samlet Beløb paa 5 Mill. Kr., men skal udstrækkes til saa stort et Beløb, som er nødvendigt under Hensyn til Formaalet.

Det nye, som findes i denne Plan, er, at Laan ogsaa kan ydes til Kreditorer, der tvinges til at yde Henstand for Laan udenfor Værdigrænsen. Overfor denne Tanke er det blevet hævdet, at det er ganske urimeligt, at en Kreditor skal have Adgang til Laan, fordi han maa opgive Fordringer, som er ganske uerholdelige, eller hvis Værdi dog i allerhøjeste Grad er usikker.

Hertil skal først bemærkes, at hvis disse Fordringer var ganske uerholdelige, vilde man ikke behøve at skride til en tvangsmæssig Henstandsordning, men dernæst skal gøres opmærksom paa, at Laan kun skal kunne opnaas, saafremt Henstandsordningen bevirker, at den, der yder Henstanden, kommer i Likviditetsvanskeligheder, og dette vil jo ikke være Tilfældet, hvis hans Fordring var ganske uerholdelig.

Hvad der særlig er tænkt paa, er imidlertid det meget hyppige Tilfælde, hvor en Fordring, der med Hensyn til Sikkerhed ligger udenfor Værdigrænsen, er sikret ved Kautions. Det vil da ofte være saaledes, at Kautionisterne taget under et er

¹⁾ Lov Nr. 172 af 16. Juni 1932 om Betalingshenstand for Ejere af Landbrugsejendomme m. m.

gode for Beløbet, men hvis Kreditor vilde skride ind imod dem, vilde de blive nødt til selv at søge Henstand eller lade sig erklære Konkurs, idet de vel er solvente, men illikvide. Et saadant Tilfælde er altsaa i Virkeligheden analogt med de Tilfælde, hvor der gives Henstand med Ydelser af Gæld inden for Værdigrænsen, og det burde derfor heller ikke vække nogen Modstand, at Tilfældet behandles paa samme Maade.

Den Hovedindvending, som er rejst mod Tanken om ikke at stille et begrænset Beløb til Raadighed til Ydelse af Likviditetslaan — men stille Midler til Raadighed i den Udstrækning, det er nødvendigt, er, at noget saadant vilde betyde en mægtig Udvidelse af Seddelmassen og derfor „Inflation“. Det er ogsaa blevet indvendt, at det vilde betyde Opspisning af Landets Kapital, idet disse Laans Ydelse vilde tillade et Forbrug, som ellers vilde udeblive.

Inden jeg gaar over til at imødegaa disse Indvendinger, vil vi se lidt paa følgende Tankeeksperiment:

Lad os forudsætte, at Landmændene i de gode Tider havde opsamlet saa store Reserver, at de kunde opretholde en beskeden Lævefod og samtidig klare deres Terminsydelser, eller at Kreditinstitutionerne havde været i Besiddelse af saa store Reserver, at de kunde yde Landmændene fornøden Henstand og endda klare deres Forpligtelser overfor Kasseobligationsejerne. En saadan Tilstand vilde sikkert alle finde i høj Grad ønskelig og prisværdig, og dog vilde dette med Hensyn til de ovennævnte Indvendinger virke ganske paa samme Maade, som naar de paagældende ved Likviditetsfondet forsynes med likvide Midler gennem Nationalbanken; thi idet disse Personer under Krisen trak paa deres Tilgodehavender til at leve for, maatte dette jo betyde en Udvidelse eller Opretholdelse af Seddelmassen i ganske samme Omfang som under Virkeliggørelsen af den her foreslaede Plan, med mindre Nationalbanken vilde hale ind paa Kreditten paa andre Punkter, noget den jo ogsaa kunde gøre under den her nævnte Ordning, men som ganske vist i begge Tilfælde vilde have meget uheldige økonomiske Følger.

Men lad os vende tilbage til Argumentet, at den her foreslaede Ordning vilde føre til en stærk Udvidelse af Seddelmassen og dermed til „Inflation“.

Hertil er nu at sige for det første, at Seddelmassen ikke vil blive udvidet med samme Beløb, som udlånes gennem Likviditetsfondet. For disse Penge vil i stort Omfang strømme tilbage igen til Banken, dels indirekte gennem de Handlende

eller andre Forretningsfolk, der modtager Beløbet af Laanerne for Varer eller Tjenester, dels direkte derved, at den, der faar Beløbet, ikke disponerer derover, men indsætter det i sin Bank eller Sparekasse, som atter bruger det til Tilbagebetaling af Gæld til Nationalbanken eller stiller mindre Krav om Kredit hos denne Bank, end ellers vilde være Tilfældet.

For det andet skal bemærkes, at hvis man med Inflation mener Prisstigning, saa er det ikke saaledes, som det almindelig antages — tilsyneladende ogsaa inden for Nationalbankens Ledelse — at der er en direkte Proportionalitet mellem Udvildelse af Seddelmassen og Inflationen. Seddelmassen er ikke engang en brugbar Maalestok for den Pengekøbekraft, Befolkningen raader over, og langt mindre er den en brugbar Maalestok for Prisniveauet.

Hvis der er rigelig med ledig Produktionskapacitet i Form af ledige Arbejdere og uudnyttede produktive Anlæg, saa er der særdeles vel Mulighed for, at den forøgede Købeevne, som skabes, i overvejende Grad kun kommer til at betyde en større Beskæftigelse og større Produktion og ikke Prisstigning. Dette vil særlig være Tilfældet i et Samfund som vort, hvor meget store Dele af det økonomiske Liv opererer med faste Priser og Takster, og hvor derfor Forskydninger i Pengeindtægten i Samfundet ikke giver sig Udslag i Prisændringer, men i formindsket eller forøget Afsætning. En øget Efterspørgsel (Forbrug af Fodtøj f. Eks) behøver ikke at betyde, at Fodtøj bliver dyrere, men at de bestaaende Fabriker faar en større Afsætning. Den Omstændighed, at Landmændene faar Henstand med Terminsydelser og derved f. Eks. bliver i Stand til at lade udføre højt tiltrængte Reparationer paa Bygninger eller Maskiner, betyder ikke, at de paagældende Haandværkere tager mere for deres Arbejde, men at de faar mere at bestille o. s. v. Den eneste Maade, hvorpaa en saadan Udlaanspolitik kan komme til at virke prisstigende, er derved, at en Del af den nye Købeevne gives ud til Køb af Varer i Udlandet og derved medfører højere Kurser paa udenlandsk Valuta. Denne Virkning vil den rimeligvis ogsaa have i en vis ikke særlig betydelig Udstrækning, men det maa dog bemærkes, at Tendensen i nogen Grad kan modvirkes, eventuelt helt opvejes ved, at en Del Virksomheder, der forsyner Hjemmemarkedet i Konkurrence med Udlandet, vil faa Mulighed for at holde sig oppe eller udvide, naar Pengeinstitutterne bliver mere likvide og derfor kan være mere liberale i deres Kreditgivning. En anden modvirkende Faktor er, at Landmæn-

dene derved, at de opnaar større Sikkerhed i Besiddelsen og ikke berøves deres Driftskapital til Betaling til Kreditorerne, bedre vil kunne holde deres Produktion og dermed Eksporten oppe. Det er jo netop et Hovedargument for Ordningen, at Tvangsauktionerne virker ødelæggende paa Landbrugsbedriften og dermed paa det økonomiske Liv som Helhed.

Dermed skal ikke være sagt, at den Ordning, som her er foreslaaet, ikke vil medføre et vist Pres paa de udenlandske Vekselkurser. Dette forekommer imidlertid mig at være af mindre Betydning i Sammenligning med det Opsving i den hjemlige Produktion, som Ordningen vil betyde. Og lægger man endelig stor Vægt paa, at Vekselkurserne holdes nede, ja, saa er vi ikke uvant med Tvangsforanstaltninger, der kan hindre deres Stigning.

Jeg skal dernæst vende mig til det Argument, som gaar ud paa, at saadanne Udlaan fører til et Forbrug, der er større, end Produktionen i de paagældende Virksomheder berettiger til, og dermed til Kapitalopspisning. Argumentet er i Virkeligheden i nogen Grad imødegaaet i det foregaaende; thi det forøgede Forbrug, der bliver Tale om, betyder jo ikke andet, end at nogle nu arbejdsløse Personer eller Personer, som ellers vilde blive arbejdsløse, sættes igang med at producere de Varer, som den forøgede Pengeindtægt efterspørger.

Lad os engang se lidt nærmere paa, hvorledes disse Penge, der udlaanes gennem Likviditetsfondet, paavirker Samfundet.

Landmændene slipper kun for at betale i de Tilfælde, hvor de ikke uden at tære paa deres Driftskapital kan betale. Deres personlige Forbrug øges derfor ikke eller kun uvæsentligt; derimod øges deres Produktion og deres Efterspørgsel efter Varer og Tjenester til Driftens Opretholdelse. Der sker derfor ikke fra Landmændenes Side noget Kapitalforbrug, men derimod Kapitalbevarelse.

Kreditorerne faar deres Ydelser gennem Likviditetsfondet, hvor de alligevel i stort Omfang ved Tvangsrealisationer vilde have faaet dem. Havde man valgt Tvangsauktionernes Vej, saa vilde de Personer, som overtog Ejendommen, betale Terminsydelserne ved at trække paa deres Banktilgodehavender eller ved Realisation af andre Fordringer. Ogsaa disse Midler maatte komme gennem udvidet Kredit eller ved Inddragelse af Kredit fra anden bestaaende Erhvervsvirksomhed, en Udvej, som maatte sprede Bedriftsstandsning og Arbejdsløshed omkring sig; vilde man ikke gaa denne sidste Vej, maatte Resultatet med Hensyn til Kreditudvidelse blive omtrent det samme som ved Ydelse af de her foreslaaede Likviditetslaan.

Det vil muligvis blive indvendt, at det ikke er sikkert, at Kreditorerne vilde kunne faa deres Penge gennem Tvangsauktioner, for hvis man for Alvor lod Tvangssalgene gaa over Landet, vilde Ejendommenes Værdi synke meget stærkt, og Fordringerne vilde derfor for en stor Del blive ufyldestgjorte. At dette er rigtigt, tvivler jeg ikke om, men idet man yder disse Likviditetslaan og derved holder Erhvervslivet igang, bidrager man til at holde de virkelige Værdier d. e. Erhvervsvirksomhedernes Ydeevne oppe, og der er dog vel ingen, der ønsker ved et Forsøg paa en Realisation af alle Værdier at konstatere, at disse Værdier ikke er tilstede; for dette maa nemlig altid blive Følgen af et saadant Forsøg.

Men lad os videre se, hvad der bliver af disse Penge, som Kreditorerne modtager af Likviditetsfondet, og lad os gaa ud fra, at de ikke vilde kunne faa Pengene paa anden Maade, saaledes at de altsaa maatte undvære Pengene, hvis de ikke fik dem udbetalt af Fondet. En Del af Pengene gaar til private Kasseobligationsejere. Nogle af disse er Personer, der kun har det nødtørftigste at leve af og som antagelig maatte forsynes paa anden Maade — enten ved offentlige eller ved private Midler. I disse Tilfælde sker der aabenbart overhovedet ingen — eller dog kun ringe — Ændring i Forbruget.

Andre af disse Rentiers har en større Indtægt, end et nødvendigt Forbrug kræver; her vil der blive Tale om forøget Forbrug ved Hjælp af Likviditetsfondets Midler, men dette vil ikke betyde et samfundsmæssigt Kapitalforbrug, men vil kun hindre en Forøgelse af Arbejdsløsheden hos de Personer, der frembringer de Varer, de paagældende Rentiers bruger.

En tredje Kategori af Rentiers har foruden deres Renteindtægt likvide Midler, som de kan trække paa, hvis Renteindtægten udebliver; for disses Vedkommende betyder Likviditetsfondets Laan i Virkeligheden kun, at de paagældende fritages for at trække det samme Beløb paa deres Bank, og det faar altsaa ingen eller dog kun ringe Indflydelse paa Forbruget eller Kreditmængden i Samfundet.

En anden — og formentlig den større — Del af Likviditetsfondets Udlaan tilflyder Pengeinstitutter, Banker og Sparekasser, der enten ligger inde med Kasseobligationer eller selv som Landbrugernes Kreditorer modtager Laan af Likviditetsfondet. Hvis disse Midler udeblev, maatte Bankerne indskrænke deres Kreditgivning til Næringslivet og derved yderligere sætte det istaa med det Resultat, at et stort Antal andre Næringsdrivende blev insolvente og standsede deres Betalinger med

yderligere Tab for Bankerne (Sparekasserne), indtil disse maatte træde i Likvidation, hvorved videre Desorganisation af Næringslivet vilde indtræde.

Nærmere Analyse er ikke nødvendig for at vise, at tværtimod, at Ydelsen af saadanne Likviditetslaan skulde betyde Kapitalforbrug, vilde deres Udeblivelse betyde en uhyre Kapitalødelæggelse og navnlig Ødelæggelse af den Kapital, der hedder den menneskelige Arbejdskraft, som i et uhørt Omfang vilde gaa uoprettelig til Spilde under en voldsomt tiltagende Arbejdsløshed.

5. Afsluttende Bemærkninger.

Med de foregaaende Bemærkninger mener jeg at have givet den nødvendige Begrundelse for min Plan til en Gældsordning for Landbruget. Principet i denne Ordning er, at de nuværende Pengeværdier i størst mulig Udstrækning skal opretholdes, og at Erhvervs livet i det Omfang, som vor Forbindelse med Udlandet tillader det, skal holdes igang. Saalænge Forholdene er uopklarede, skal Bogholderiet saa vidt muligt føres videre; naar en vis Ligevægt i de økonomiske Forhold hjemme som ude er indtraadt, skal den endelige Opgørelse af Forholdet mellem Debitor og Kreditor finde Sted ved Nedskrivning af Gældsforpligtelserne til det Beløb, som Landbrugerne kan bære.

Planens Gennemførelse foregriber intet med Hensyn til Foranstaltninger, man maatte beslutte at foretage i Retning af yderligere Depreciering af vor Valuta, Nedsættelse af Skatter eller af andre Produktionsomkostninger, Foranstaltninger, hvis Gennemførelse kun vilde betyde, at Nedskrivningen ved den endelige Opgørelse blev saa meget mindre, og at Udskydelsen altsaa havde været saa meget mere berettiget.

Den foregriber heller intet med Hensyn til Konjunkturudviklingen i Udlandet, hvis Forbedring vilde virke ganske paa samme Maade som den ovenstaaende Nedsættelse af Omkostningerne, og som tildels vilde overflødiggøre en saadan Nedskrivning.

Endvidere er Planen i Pagt med de Bestræbelser til Opretholdelse af Værdierne, der foregaar i visse betydende Lande, særlig Storbritannien og U. S. A., hvor man ved en Række Foranstaltninger søger at pumpe Købeevne ud i Samfundet, Bestræbelser, som efter min Mening inden for en overskuelig Fremtid vil krones med Held, og som derved vil retfærdiggøre den her foreslaaede Fremgangsmaade.

I meget betydende Kredse inden for vort Samfund ønsker man at gaa den modsatte Vej af den her foreslaaede, idet man ser Lægedommen for Samfundets økonomiske Vanskeligheder i en radikal Nedskæring af den Gæld, som i Øjeblikket ikke kan forrentes. Man glemmer, at dette ikke kan ske, uden at hele Kreditbygningen falder sammen og uden en yderligere Indskrumpning af Erhvervslivet og af Værdierne, og at dette maa medføre en meget kraftig Nedsættelse af Arbejdslønnen og andre faste Dele af Prissystemet; dette vilde tage en Aarrække og medføre ødelæggende sociale Kampe, ligesom det vilde medføre fuldstændig Ruin for nogle Kreditorer, mens andre høstede yderligere Fordel af Værdiernes Nedpresning.

Vilde man gaa rationelt frem ad denne Vej, maatte man foretage en tvangsmæssig Nedskrivning af alle Pengekontrakter og Pengetarifer samt af en Række fastbundne Priser. Men at gennemføre en saadan Tilpasning vilde formentlig være praktisk umuligt under ethvert politisk System og fuldstændig fantastisk under de nuværende politiske Former.

Den her foreslaaede Ordning er derimod praktisk gennemførlig; den vil bevirke, at den kvalificerede Landbruger kan fortsætte Driften uantastet, at ingen anden Erhvervsvirksomhed hæmmes eller bringes til Standsning, og at den Indskrumpningsproces af Erhvervslivet, som er igang, og som truer vort Samfund med Forarmelse og sociale Kampe, bringes til Ophør.

Den betyder derfor en Løsning af den stillede Opgave.
